

Eriytyvät koulutuspolut – osaamisen ja vanhempien sosioekonomisen aseman yhteys oppilaan koulutusvalintoihin

 Jukka Marjanen, Sahsenem Öz, Matti Suomilammi

 Tiivistelmät | 4:2026

 suomi

ISBN 978-952-206-915-3

ISSN 2669-8811

Eriytyvät koulutuspolut – osaamisen ja vanhempien sosioekonomisen aseman yhteys oppilaan koulutusvalintoihin

 15.9.2026

TIIVISTELMÄ

AMMATILLINEN KOULUTUS

ESI- JA PERUSOPETUS

LUKIOKOULUTUS

KOULUTUSPOLKU

PERUSOPETUS

OHJAUS

Perhetaustan vaikutus lasten ja nuorten koulutuspolkuihin on keskeinen koulutuspoliittinen ja yhteiskunnallinen kysymys. Aiempi tutkimus on osoittanut, että vanhempien koulutustaso, ammatillinen asema ja taloudelliset resurssit ovat yhteydessä lasten koulumenestykseen, koulutusvalintoihin ja myöhempään asemaan yhteiskunnassa (Brecko, 2004; Davis-Kean et al., 2021; Ellis et al., 2018; Tessema, 2022). Matalasti koulutettujen vanhempien lasten riski jäädä ilman toisen asteen tutkintoa on keskimääräistä suurempi, kun taas korkeasti koulutettujen vanhempien lapset hakeutuvat muita useammin lukioon ja edelleen korkeakoulutukseen (Bukodi et al., 2014; National Student Clearinghouse Research Center, 2019; Strømme & Wiborg, 2024). Perhetaustan vaikutukset näkyvät oppimistuloksissa ja koulumenestyksessä, mutta ne ulottuvat usein myös koulutuksen jälkeiseen työmarkkina-asemaan ja sosioekonomiseen asemaan. Koulutuksen ylisukupolvinen periytyminen onkin osoittautunut varsin pysyväksi ilmiöksi niin Suomessa kuin kansainvälisesti (Bernelius & Huilla, 2021; Tilastokeskus, 2016).

Vaikka suomalaisen koulutusjärjestelmän tavoitteena on tarjota kaikille lapsille ja nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua ja edetä opinnoissaan, tutkimuskirjallisuudessa on käyty jatkuvaa keskustelua siitä, missä määrin koulutusjärjestelmä onnistuu tasaamaan perhetaustasta johtuvia eroja (Silvennoinen ym., 2018; Bernelius & Huilla, 2021). Keskeinen kysymys on, missä vaiheessa koulutuspolut alkavat eriytyä ja kuinka pysyviksi nämä erot muodostuvat myöhempien koulutusvalintojen, korkeakoulutukseen siirtymisen ja työmarkkina-aseman näkökulmasta.

Kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa (Karvi) toteutettiin pitkittäisarviointi, jossa seurattiin samojen oppilaiden matematiikan osaamisen kehitystä koko koulu-uran ajan (Metsämuuronen, 2013). Aineisto kerättiin neljässä vaiheessa: perusopetuksen nivelkohdissa 2. luokan jälkeen vuonna 2005, 5. luokan jälkeen vuonna 2008, 9. luokan lopussa vuonna 2012 sekä toisen asteen koulutuksen päättyessä vuonna 2015. Vuonna 2025 aineistoa täydennettiin Tilastokeskuksen rekisteritiedoilla, joiden avulla voitiin tarkastella osallistujien perusopetuksen jälkeistä koulutusta ja sosioekonomista asemaa aikuisuudessa. Tutkimuksen vahvuutena oli mahdollisuus seurata samoja henkilöitä lähes kahden vuosikymmenen ajan ja yhdistää oppimistuloksia myöhempiin koulutus- ja työmarkkinatietoihin.

Tässä artikkelissa tarkastellaan, missä määrin perusopetuksen aikana mitattu matematiikan osaaminen sekä äidinkielen ja matematiikan arvosanat ennustavat myöhempiä koulutus- ja urapolkuja. Tarkastelun kohteena ovat oppilaiden osaamisen yhteydet toisen asteen koulutusvalintoihin, korkea-asteelle siirtymiseen sekä aikuisuuden sosioekonomiseen asemaan. Lisäksi selvitetään, missä määrin perhetausta ja muut sosioekonomiset tekijät ovat yhteydessä näihin kehityskulkuihin.